

3. Územní rozložení populace seniorů

3.1 Senioři podle krajů a okresů

V České republice existují ve věkové struktuře obyvatelstva a v zastoupení seniorů v populaci značné regionální rozdíly.

Nejvyšší absolutní počty obyvatel starších 60 let jsou soustředěny v těch regionech, kde i celkově žije největší počet obyvatel – v hlavním městě Praze, Moravskoslezském, Jihomoravském a Středočeském kraji. V těchto krajích žije více než 200 000 obyvatel ve věku nad 60 let, tedy více než 10 % z jejich celkového počtu v ČR (1 883,8 tis.).

Tab. 22 Věková struktura obyvatelstva podle krajů v r. 2001

Kraj	Počet obyvatel				Podíl obyvatelstva ve věku (%)			Index stáří
	celkem	ve věku			0-14	15-59	60+	
		0-14	15-59	60+				
Hl. město Praha	1 169 106	156 702	768 758	241 949	13,4	65,8	20,7	154,4
Středočeský kraj	1 122 473	179 109	731 928	211 030	16,0	65,2	18,8	117,8
Jihočeský kraj	625 267	103 831	408 356	113 011	16,6	65,3	18,1	108,8
Plzeňský kraj	550 688	86 467	358 929	105 179	15,7	65,2	19,1	121,6
Karlovarský kraj	304 343	50 970	202 517	50 797	16,7	66,5	16,7	99,7
Ústecký kraj	820 219	138 864	544 171	136 995	16,9	66,3	16,7	98,7
Liberecký kraj	428 184	72 177	282 820	73 131	16,9	66,1	17,1	101,3
Královéhradecký kraj	550 724	89 738	355 911	104 906	16,3	64,6	19,0	116,9
Pardubický kraj	508 281	85 559	328 480	94 172	16,8	64,6	18,5	110,1
Vysočina	519 211	89 728	333 746	95 678	17,3	64,3	18,4	106,6
Jihomoravský kraj	1 127 718	180 138	733 602	213 708	16,0	65,1	19,0	118,6
Olomoucký kraj	639 369	105 384	417 715	116 184	16,5	65,3	18,2	110,2
Zlínský kraj	595 010	98 415	386 760	109 736	16,5	65,0	18,4	111,5
Moravskoslezský kraj	1 269 467	217 780	834 239	217 307	17,2	65,7	17,1	99,8
Česká republika	10 230 060	1 654 862	6 687 932	1 883 783	16,2	65,4	18,4	113,8

Poznámka: Index stáří udává počet osob ve věku 60 a více let připadajících na 100 osob ve věku 0-14 let. Rozdíl mezi počtem obyvatel ve věkových skupinách a celkovým počtem představují osoby s nezjištěným věkem

Důležitějším ukazatelem je ovšem zastoupení seniorů ve struktuře populace. V České republice představují osoby ve věku 60 a více let 18,4 % obyvatelstva a index stáří (počet osob ve věku 60 a více let připadajících na 100 osob ve věku 0-14 let) dosahuje hodnoty 113,8.

Nejnižší podíl seniorů v populaci je v Karlovarském, Ústeckém (16,7 %) a dále v Moravskoslezském a Libereckém kraji (17,1 %). V těchto krajích se index stáří udržuje kolem hodnoty 100, tedy počet dětí se přibližně rovná počtu osob starších 60 let. Naopak nejstarší populaci má hlavní město Praha, kde je ve věku nad 60 let více než jedna pětina (20,7 %) obyvatel a index stáří dosahuje hodnoty 154,4.

Větší rozdíly v zastoupení seniorů v populaci existují pochopitelně na úrovni okresů. Vyšší podíl osob ve věku nad 60 let je jednak v okresech tvořených velkoměsty – Praha, Brno a Plzeň a dále v okresech ve vnitrozemí – ve střední části Moravy a v Čechách v pásu okresů táhnoucím se od severovýchodu přes střední Čechy k jihozápadu. V těchto okresech tvoří osoby starší 60 let více než

19 % populace a index stárí se pohybuje kolem hodnoty 120 a více. V okresech hl. m. Praha, Plzeň-město, Brno-město, Kolín, Rokycany a Pelhřimov představují osoby 60leté a starší více než pětinu obyvatelstva. Vůbec nejstarší obyvatelstvo mají velkoměsta Praha, Brno a Plzeň, kde je vedle vyššího podílu seniorů také nízké zastoupení dětí, takže index stárí zde přesahuje hodnotu 140.

Naopak poměrně mladou věkovou strukturu a nižší podíl obyvatel ve věkové kategorii 60+ má většina okresů v pohraničních oblastech. Tyto rozdíly mají svůj původ v poválečném odsunu Němců a následném dosídlování pohraničí; populace nově přistěhovaných se vyznačovala vysokým podílem mladých lidí a dětí a takto vzniklé regionální rozdíly ve věkové struktuře zůstávají patrné i po několika desítkách let.

Nejméně obyvatel ve věkové skupině nad 60 let – méně než 15 % - mají okresy Český Krumlov, Tachov, Sokolov, Chomutov a Česká Lípa. V 16 okresech, v převážné většině právě v pohraničí, dosud počet dětí ve věku 0-14 let převyšuje počet osob starších 60 let.

Tab. 23 Důchodci ve věku 60 a více let podle krajů v r. 2001

Kraj, okres	Důchodci celkem			Nepracující důchodci		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Hl.město Praha	88 434	143 723	232 157	73 727	131 201	204 928
Středočeský kraj	82 349	124 626	206 975	74 464	119 131	193 595
Jihočeský kraj	44 817	66 187	111 004	41 013	63 717	104 730
Plzeňský kraj	42 142	61 183	103 325	38 438	58 730	97 168
Karlovarský kraj	19 953	29 770	49 723	17 821	28 043	45 864
Ústecký kraj	52 919	81 364	134 283	49 015	78 356	127 371
Liberecký kraj	28 087	43 414	71 501	24 914	40 705	65 619
Královéhradecký kraj	41 266	61 896	103 162	37 129	58 859	95 988
Pardubický kraj	37 376	55 462	92 838	34 626	53 562	88 188
Vysočina	38 639	55 960	94 599	36 020	54 240	90 260
Jihomoravský kraj	81 706	128 103	209 809	75 186	123 578	198 764
Olomoucký kraj	45 042	69 321	114 363	42 201	67 299	109 500
Zlínský kraj	42 512	65 677	108 189	39 459	63 520	102 979
Moravskoslezský kraj	85 263	128 802	214 065	80 793	125 502	206 295
Česká republika	730 505	1 115 488	1 845 993	664 806	1 066 443	1 731 249

Počet důchodců a nepracujících důchodců ve věku nad 60 let v jednotlivých krajích a okresech, podobně jako zastoupení všech seniorů, přibližně odpovídá celkovému počtu obyvatel. Poněkud odlišné je ale rozložení pracujících důchodců.

Z celkového počtu 114 744 pracujících důchodců v České republice je jich více než 27 tis., tj. téměř čtvrtina (23,7 %) soustředěna v hlavním městě. Více než 10 000 pracujících důchodců je ještě ve Středočeském a Jihomoravském kraji.

Průměrný podíl pracujících ze všech důchodců nad 60 let v České republice činí 6,2 %, ovšem u žen je to pouze 4,4 %, mezi muži 9,0 %. Ekonomická aktivita důchodců se však v jednotlivých krajích a okresech značně liší.

Zastoupení pracujících důchodců je všeobecně nižší na Moravě než v českých zemích. V Čechách je pak nadprůměrně vysoký podíl pracujících důchodců především v oblasti středních a severovýchodních Čech a v Karlovarském kraji. V Karlovarském, Libereckém a Královéhradeckém kraji a v Praze přesahuje podíl pracujících důchodců 7 % a mezi muži pracuje více než desetina důchodců nad 60 let věku. Výrazně nadprůměrné hodnoty dosahuje hlavní město Praha – zde pracuje 11,7 % důchodců; 8,7 % žen a 16,6 % mužů. Nejnižší zastoupení ekonomicky aktivních mezi důchodci je naopak v Moravskoslezském kraji – pouze 3,6 %.

Mezi jednotlivými okresy jsou rozdíly v ekonomické aktivitě seniorů výraznější. Vyšší míra zapojení důchodců do pracovního procesu je obecně v okresech s velkými městy, což souvisí

s větším množstvím pracovních příležitostí obecně a zejména s koncentrací pracovních míst s vyšší kvalifikací a vyšším podílem duševní práce; v takových profesích zůstávají pracovníci častěji aktivní i po překročení důchodového věku. Svou roli hraje ale i míra nezaměstnanosti, což je patrné na podprůměrném podílu pracujících důchodců v jinak silně urbanizovaných oblastech Ostravska a severozápadních Čech.

Tab. 24 Pracující důchodci ve věku 60 a více let podle krajů v r. 2001

Kraj, okres	Pracující důchodci			Podíl pracujících důchodců z důchodců celkem (%)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Hl. město Praha	14 707	12 522	27 229	16,6	8,7	11,7
Středočeský kraj	7 885	5 495	13 380	9,6	4,4	6,5
Jihočeský kraj	3 804	2 470	6 274	8,5	3,7	5,7
Plzeňský kraj	3 704	2 453	6 157	8,8	4,0	6,0
Karlovarský kraj	2 132	1 727	3 859	10,7	5,8	7,8
Ústecký kraj	3 904	3 008	6 912	7,4	3,7	5,1
Liberecký kraj	3 173	2 709	5 882	11,3	6,2	8,2
Královéhradecký kraj	4 137	3 037	7 174	10,0	4,9	7,0
Pardubický kraj	2 750	1 900	4 650	7,4	3,4	5,0
Vysočina	2 619	1 720	4 339	6,8	3,1	4,6
Jihomoravský kraj	6 520	4 525	11 045	8,0	3,5	5,3
Olomoucký kraj	2 841	2 022	4 863	6,3	2,9	4,3
Zlínský kraj	3 053	2 157	5 210	7,2	3,3	4,8
Moravskoslezský kraj	4 470	3 300	7 770	5,2	2,6	3,6
Česká republika	65 699	49 045	114 744	9,0	4,4	6,2

Nejvíce pracujících důchodců – více než desetina z jejich celkového počtu – je v Praze (11,7 %) a v okrese Jablonec nad Nisou (10,6 %). Mezi 8 – 10 % důchodců starších 60 let pracuje dále v okresech Praha-východ, Praha-západ, Karlovy Vary, Liberec, Semily, Hradec Králové a Brno-město.

Naopak nejnižší míra ekonomické aktivity důchodců je v některých okresech jižní Moravy a Moravskoslezského kraje. V okrese Znojmo pracuje pouze 2,5 % důchodců starších 60 let, v okrese Frýdek-Místek 2,9 % a v okresech Třebíč, Břeclav, Hodonín, Šumperk, Karviná, Nový Jičín a Opava se podíl pracujících důchodců pohybuje mezi 3,0 – 3,5 %.